

Ana Rubeli

MAHALALE DE PATRIMONIU

Sfânta Ecaterina și Flămânda

Povești care încep cu *Aici a stat*

Prefață de Georgeta Filitti
Cuvânt-înainte de Simion Câlția
Postfață de Florentina Nițu

Editura Vremea
București
2024

CUPRINS

Cuvânt-înainte	5
Un lucru bine făcut	6
Manifestul dragostei față de patrimoniu	7
Povestea și originile mahalalelor – o introducere în atmosfera de mahala	20
Expansiunea Bucureștilor și recenzarea mahalalelor	27
Tentativele de urbanizare ale Bucureștilor în relație cu mahalalele	34
Evenimentele sumbre ce marcau mahalalele și viața mahalagiilor	42
Arhitectura mahalalelor	44
Contextul istoric al mahalalei Sf. Ecaterina	47
Analizarea parcursului istoric al străzilor din Mahalaua Sf. Ecaterina	56
Biserica Sf. Ecaterina, cu valență de edificiu de cult, han și școală	60
Locatari din Mahalaua Sf. Ecaterina, casele și poveștile lor	68
Strada Sf. Ecaterina nr. 1 (colț cu Bibescu Vodă nr. 22) – Eraclie Sterian	68
Strada Sf. Ecaterina nr. 3 – Judecătoria Ocolului IV	70
Strada Sf. Ecaterina nr. 2-4 – Școala normală de băieți (viitori institutori)	71
Strada Sf. Ecaterina nr. 6 (colț cu Str. Profesorilor nr. 9) – Dependință a Școlii Normale	74
Strada Sf. Ecaterina nr. 7 – Casa parohială a Bisericii Sf. Ecaterina	76
Strada Sf. Ecaterina nr. 15 (fost Profesori nr. 5) – Elena M. Dimitriu	76
Strada Sf. Ecaterina nr. 17 (fost Profesori nr. 11) – J. Mazaltoff	79
Strada Profesorilor nr. 2 – Niculae C. Nădejde	81
Strada Profesorilor nr. 4-6-8-10-12, o familie de muzicieni: de la Ghiță Ionescu, la Ioan Bunesco și Silvia Șerbescu	86
Strada Ienăchiță Văcărescu nr. 4 – Ștefan N. Popescu – 1914 (astăzi dispărută)	102
Strada Ienăchiță Văcărescu nr. 7 – casa stolnicului Giani Orășanu (astăzi dispărută) și Biblioteca Gârboviceanu	103
Strada Ienăchiță Văcărescu nr. 9-11-13 – Casa clucerului Petra Grigorescu și a poetului Iancu Văcărescu (astăzi dispărută)	108
Strada Ienăchiță Văcărescu nr. 14-16 – Casa paharnicului Dumitrache Drugănescu (astăzi dispărută)	110
Strada Ienăchiță Văcărescu nr. 18 (fost 16) – N. Temelie	115
Strada Ienăchiță Văcărescu nr. 17A – Prof. Nicolae Cartoian	119
Strada Ienăchiță Văcărescu nr. 22 – Parcelarea Culina-Simotta	121
Strada Ienăchiță Văcărescu nr. 46 – Jan/ Jean Feldman – 1921	135
Strada Ienăchiță Văcărescu nr. 48 – M. Ștefănescu – 1921	140
Strada Ienăchiță Văcărescu nr. 50 – C. Crăsnaru – 1922	143
Strada Ienăchiță Văcărescu nr. 53 (actual 49) – Safira Cohen – 1921	147
Strada Ienăchiță Văcărescu nr. 55 (actual 51) – Spiru C. Hiottu – 1922	149

Contextul istoric al mahalalei Flămânda	153
Analizarea parcursului istoric al străzilor din Mahalaua Flămânda	156
Biserica Flămânda, de la vechi schițișor la enorie	161
Locatari din Mahalaua Sf. Flămânda, casele și poveștile lor	166
Strada Muzelor nr. 9 (astăzi 9A) – Constantin și Lucreția Bălcescu – 1922 ...	166
Strada Muzelor nr. 13 (fost 11bis) – Alexandrina Vlădescu – 1913	168
Strada Muzelor nr. 18 – Ioan Tomiță – 1924	169
Strada Muzelor nr. 21 – Maria Rădulescu (colț cu Cocos) – 1915	170
Strada Muzelor nr. 22 – ing. N. Schwalbach, ante 1899 și Lisette Weinstein – 1924	174
Strada Muzelor nr. 24 – Seftimia Dragomir Dumitrescu – ante 1895	176
Strada Muzelor nr. 25 – Dimitrie I. Cacip – 1913	178
Strada Muzelor nr. 27 – Marin Voiculescu – 1913 (dispărută)	181
Strada Petru Cercel nr. 3 (fostă Discordiei nr. 3) – 1926 – D. Apostolescu ...	182
Strada Concordiei nr. 4-6 – Iorgu Ionescu – 1891 și 1896	185
Strada Concordiei 26 – moștenitorii Ștefanei Biculescu (Sofia Christescu și Zoe Rolovici) – 1891	189
[Piața] Concordiei nr. 1 colț cu Șerban Vodă 60 – Naie Alecsandrescu – 1890	190
[Piața] Concordiei nr. 21 – Senovia I. Eschenazi – 1891	193
Strada Ioan Budai Deleanu nr. 2 (fost Cocos 5 colț cu Concordiei nr. 14) – Jean I. Rosenberg – 1922	195
Strada Ioan Budai Deleanu nr. 10 (fost Cocos 1A) – Millo Gross – 1922	198
Strada Olimpului nr. 5 – Familia Mingopol – Dr. Mihail Mingopol – 1915 (fost nr. 3 – demolată între 2008-2011)	200
Strada Olimpului nr. 7 (fost nr. 5) – Arh. Constantin Mingopol (demolată între 2008-2011)	205
Strada Olimpului nr. 13 (fost 9-11) – Nicolae Ioanid – 1914	206
Strada Olimpului nr. 14 – Preot paroh. G. Vasilescu – 1924	208
Strada Olimpului nr. 24 (fost nr. 26) – Daniel Singer – 1914	212
Strada Olimpului nr. 36 – Luxandra Ștefănescu – 1914	215
Strada Olimpului nr. 42 – părintele Sachelarie – 1891	216
Principatele Unite nr. 14 – Lazăr Eftimiu – 1914	218
Principatele Unite nr. 21 – Marin Mihăescu – 1880	223
Principatele Unite nr. 23 – Polina Zătreanu – 1914, astăzi parcelă goală	224
Principatele Unite nr. 29 (Muzelor nr. 1) – comerciant Tache Ionescu (1865) și Eliza Bobeanu (1914)	227
Principatele Unite nr. 31 (Muzelor nr. 2) – Rozica și Simion Lazarovici – 1922	229
Principatele Unite nr. 37 – Zaharia Mingopol – aprox. 1856-1885(?)	232
Principatele Unite nr. 39 (Olimpului nr. 1) – Dr. Mihail Mingopol – aprox. 1846-1856	233
Principatele Unite nr. 41 (Olimpului nr. 2) – ante 1885	234
Principatele Unite nr. 47 – Zoe Manhes – 1914	235
Principatele Unite nr. 50 – Maria Meliseanu – 1895-1899	236

Principatele Unite nr. 57-59 – Ion și Ecaterina Stănciulescu – 1885	237
Principatele Unite nr. 60 – Tipografia Cărților Bisericești	239
Principatele Unite nr. 63 – Casa Profirescu, apoi prima școală ortodoxă de fete numită „Institutul de Domnișoare”, astăzi Colegiul Național de Muzică „Dinu Lipatti”	241
Principatele Unite nr. 64 – Vasile Tătăranu și Thoma Dinischiotu – 1882	250
Principatele Unite nr. 65-67 – 11 Iunie nr. 23 – Haralambie Profirescu – ante 1885	251
Principatele Unite nr. 66 (colț cu 11 Iunie nr. 21) – Dr. Petre Topa	252
Comparații între profesiile, întreprinderile și instituțiile care activau în cele două mahalale între 1889 și 1916	254
Concluzii	258
Evaluarea autenticității arealului studiat	258
Evaluarea integrității arealului studiat	261
Bibliografie	263
I. Izvoare/surse	263
I. 1. Izvoare/ surse inedite (arhive, manuscrise)	263
I. 2. Izvoare editate (colecții de documente, presă, surse vizuale, memorialistică, surse arheologice, corespondență etc.)	264
II. Instrumente de lucru	265
III. Literatura de specialitate	265
IV. Surse web	269
Anexă – Arborele genealogic Ionescu – Bunescu – Șerbescu – Sersea	272
Mulțumiri	274
Postfață	275

UN LUCRU BINE FĂCUT

„Pledoarie pentru București” s-ar potrivi ca subtitlu acestei cercetări exhaustive a celor două mahalale reprezentative – Flămânda și Sfânta Ecaterina. Nu e de ajuns să te naști într-un loc și să-l păstrezi în memorie; trebuie să ai și mijloacele necesare de a exprima acest lucru. Paradoxal, se vorbește de modernizare, dar în materie de conservare, de retrăire inteligentă a trecutului, Bucureștiul rămâne un spațiu vitregit. Iată de ce AICI A STAT devine un reper, un exemplu ce se cere urmat, ca o condiție inexorabilă de regăsire a identității orașului printre banalele blocuri de sticlă și beton. La fondul afectiv – autoarea își are obârșia în acest spațiu încât amintirile familiei de muzicieni i-au modelat sensibilitatea în ceea ce privește habitatul – Ana Rubeli adaugă o curiozitate luminată binevenită. Lipsită de inhibiții, ea a cercetat integral documentația existentă și a mai făcut ceva esențial: a mers la fața locului, privind fiecare casă, ce a rămas din ea, ce s-a adăugat, ce se poate reconstitui, fie și numai cu imaginația. A scos din anonim un cadru urban unde a viețuit un segment esențial de populație, cel lucrativ, clasa de mijloc, după care tânjim retoric de ani de zile. Cartea amintește astfel de arhitecți, doctori, avocați, ziaristi, profesori, ingineri, funcționari, negustori, muzicieni, militari, moașe ș.a., într-un cuvânt, profesiunile liberale care au dat viață orașului. Alături, într-o apropiere salutară, au funcționat instituțiile care făceau posibilă viața comunitară: bisericile, judecătoria de ocol, școala de băieți, ateliere, birouri etc. Rămâne merituoasă cercetarea răbdurie, atât a planurilor de construcție cât și consultarea integrală a bibliografiei. Se adaugă forma prietenoasă de comunicare cu cititorul. Acesta are senzația unui ghidaj oral, într-o zonă vetustă, unde năvala modernizării haotice nu a putut înăbuși complet filonul de originalitate al mahalalei.

Și totuși... Autoarea deplânge anularea spiritului comunitar, propriu acestui gen de locuire. E rezultatul firesc, chiar dacă reprobabil, al progresului în variantă comunistă. Locul micii proprietăți particulare, cu atenanse pitorești, cu nelipsita boltă de vie, cu reguli stricte de conviețuire generate de vecinătatea aglutinată spiritual în jurul bisericilor, a fost luat de blocuri-dormitor în proprietate comună, adică a nimănui.

Valoarea intrinsecă a acestei lucrări e indiscutabilă, dar, ca să nu rămână stingeră, ar trebui extinsă și asupra altor zone ale Bucureștiului. E o datorie pe care, îmi place să cred, Ana Rubeli, ca iubitoare a orașului, și-o va asuma în viitor.

Acad. Georgeta Filitti

MANIFESTUL DRAGOSTEI FAȚĂ DE PATRIMONIU

Iubirea față de oraș se măsoară în momentele în care te oprești înmărmurit în fața unei clădiri, a unui oarecare monument, în fața unei statui, în fața unei fațade, într-o stație de tramvai, într-un parc istoric. Se măsoară în momentele în care îți rămân privirile pironite pe câte un fragment de oraș, pe câte o piatră sau pe vreo simlipiatră. Bucureștii au zeci și zeci de straturi, construcții de cărămidă și de piatră, ornamente din fier forjat și de teracotă, ulițe șerpuite ce se ascund timid în spatele unor bulevarde cu nume de monarhi. Centrul capitalei ascunde comori și generează povești de dragoste: între case și cei care le-au construit, locuit, îngrijit sau părăsit; case de patrimoniu, case istorice. Case ale căror ferestre, pereți, marchize, bovindouri spun, la rândul lor, povești. Case peste care au trecut decade, care au iubit și au fost iubite, care au suferit dar au refuzat să piară.

Personificarea orașului și a caselor sale devine cheia care deschide suflete, iar ostoirea curiozității de a ne arunca privirile asupra universului domestic al unei gospodării de secol XIX sedimentează relația de iubire dintre oraș și locuitorii săi. Plăcuțele memoriale de pe fațadele ușor scorjite ale caselor unde au locuit personalități literare sau artistice ne dau doar câteva indicii: „Aici a stat filosoful/poetul/ artistul plastic...”. Dar eu simt nevoia de mai mult, vreau să știu cine a construit, cine a iubit, cine a suferit și cine, eventual, a părăsit acel loc. De aceea am început să spun povestea orașului și a caselor sale printr-o plăcuță memorială virtuală care începe cu diez, acel semn convențional care, în muzică, ridică înălțimea sunetului cu un semiton: #Aciastat. Prin acest diez de patrimoniu care încercă să îi ridice valoarea de pe jos, de acolo de unde s-a pierdut, poveștile virtuale bazate pe cercetări de teren, cercetări de arhive și de documente secundare s-au transformat în vânători de comori arhitecturale, plimbări și istorisiri în onoarea orașului și a trecutului său. Așa am descoperit farmecul viscontian al orașului, purtând dialoguri imaginare cu clădirile sale istorice, farmec pe care vreau să îl împărtășesc cu voi.

Se spune că domină civilizația care câștigă bătălia culturală, care domină conștiințe, suflete și minți. Iar patrimoniul are această putere, de a domina. Nu cred că sunt puțini aceia dintre noi care rămân în minte și suflet cu imaginea unei clădiri pe care au admirat-o. Dacă cultura este mintea unui popor, patrimoniul este sufletul acestuia: patrimoniul imaterial, material, construit, mobil sau imobil. Patrimoniul ne zâmbește timid și ne invită la contemplare de la depărtare. Dar patrimoniul nostru cultural zace încă sub cortina de fier a ignoranței și a abandonului. Iar ignoranța patrimoniului naște monștri: clădiri care parcă strivesc orașul sub greutatea lor, clădiri înalte ca un zid masiv care nu te lasă să vezi lumina soarelui sau măcar un petic de cer. Produce dezrădăcinare și întristare. Lasă urme greu de înlocuit, leziuni care nu pot fi înlocuite cu simple grefe ale țesutului urban. Dar vă propun să coborâm de pe înălțimile fulminante ale

unui zgârie-nori contemporan până în genunea unei pivnițe de mahala pentru a surprinde întreaga paletă de savoare pe care Bucureștii o pot oferi. Înainte de a deveni caducă, o clădire își spune povestea celor ce știu să o asculte. Fie ziua, când fațadele sunt scăldate chiar înainte de apus în lumina aurie ca mierea, fie în clarobscurul orei albastre, fie prin bezna nopții, când felinarele se aprind și claxoanele tac. De aceea, să fii somnambul pe străzile istorice ale orașului nu e deloc un blestem. Iar clarobscurul ne invită să iubim mai mult clădirile și orașul nostru.

Clădirile istorice ar putea scrie pagini întregi de istorie culturală și de convivi-
alități. Ele încă arborează grade diferite de curaj și sunt în aceeași măsură vocale
și ancestrale. Dacă am avea de-a face cu o venerabilă doamnă a secolului XIX,
ușor tenebroasă și un pic curajoasă, s-ar tângui sub uruitul tramvaielor pe șine
de pe Calea Moșilor veche, moștenitorii tramvaielor cu cai de odinioară. Nu ar fi
greu să identificăm o soprană talentată, Maria Callas a clădirilor de patrimoniu.
Scena din La Scala s-ar transla, poate, la poalele vechiului Deal al Viilor, acolo
unde se afla cândva o livadă, apoi o uliță, devenită apoi Strada Poetului și astăzi
lenăchiță Văcărescu (nu pentru că acolo ar fi stat poetul, ci dintr-o hazlie eroare
istorică). În clarobscur ar trăda cadre precum cele din „Somnambula” lui Bellini,
în regia lui Luchino Visconti, dirijată de „Maestro” Leonard Bernstein.

Raportul „Heritage Counts for Europe”¹ publicat de Europa Nostra cata-
loghează patrimoniul cultural drept un generator de creativitate, de locuri de
muncă (pentru fiecare loc de muncă direct se creează alte 26,7 locuri de muncă
indirecte), de investiții, un factor al creșterii sentimentului de apartenență și
mândrie al locuitorilor. Pentru acest sentiment de apartenență și de mândrie iau
eu orașul și patrimoniul la pas și la întrebări.

Aș defini orașul ca un palimpsest de macadam: dezvoltându-se pe orizon-
tală își înghite de la an la an periferiile, le absoarbe mahalalele, ulițele, casele și
parcurile în granițe lacome și le integrează treptat din rural în urban. Capitala
este un amalgam de mahalale. Iar patrimoniul acestui oraș-palimpsest poate fi
analizat din trei perspective: valoarea sa istorică, arhitecturală și memorial-sim-
bolică. Trei dimensiuni la care capitala are un potențial fantastic, dar (încă) nu
prea excelează. Aflăm **valoarea istorică** dacă răspundem la întrebări precum:
Care sunt reperele temporale pe care le fixăm, de ce ne agățăm când spunem că
o clădire are valoare istorică: perioada fanariotă, Belle Époque, perioada interbe-
lică de vrie a construcțiilor, drama postbelică și furia demolărilor? Ne plimbăm
prin țesutul urban printre cartiere supraviețuitoare și cartiere demolate, ziduri și
tencuieli, mărturii și martori.

Valoarea arhitecturală este mai simplu de descoperit: o simplă privire în sus,
dincolo de nivelul ochilor, și apare o frunză de acant, un ancadrament al unei
ferestre, un basorelief, o nișă cu o sculptură, un fronton cu anul construcției, un
balcon de fier forjat. Arhitectura și ale sale decorațiuni spun de la sine povești, îți
arată ele singure încotro să te uiți. O arhitectură bine conturată îți conduce privi-
rea cu liniile ei geometrice, cu jocuri de lumini și umbre, prin volumetrii diverse,
prin variația profunzimilor.

¹Raportul „Patrimoniul cultural contează pentru Europa” / Heritage Counts for Euro-
pe, Europa Nostra, 2015

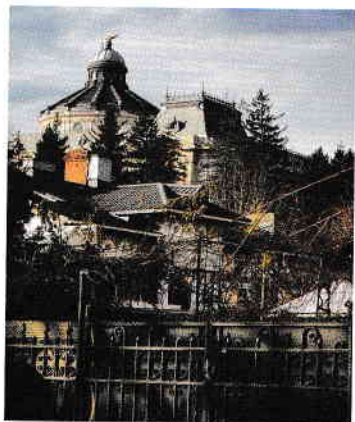
Însă în ceea ce privește **valoarea memorial-simbolică**, esența stă ascunsă. Memoria locului zace în spatele zidurilor ponosite, în spatele gardurilor din ce în ce mai înalte, în spatele termopanelor, a aparatelor de aer condiționat și a țevilor gălbui de gaze care asaltează fațadele. Și e nevoie de răbdare pentru a descoperi această memorie. Trebuie să stai mult de vorbă cu o casă până să îți spună poveștile ei. Trebuie să îi pui întrebările corect, altfel îți cam întoarce spatele. Pe ici, pe colo, mai apare câte o plăcuță memorială: „În această casă a locuit omul de stat și diplomatul...”. Dincolo de asta, tăcere. Dar eu știu că unele case ascund câte un salon de muzică, poate o stucatură pe tavan, o pictură cu amorași, o sobă adusă de la Viena, un cabinet Biedermeier și argintăria bunicilor.

Stucaturi, sobe și argintărie încă se mai află și în **Mahalaua Flămânda și Mahalaua Sfânta Ecaterina**: două zone centrale bucureștene cu o istorie îndelungată, al căror potențial istoric, arhitectural și cultural este extrem de bogat și care ne invită să semnăm manifestul de dragoste pentru patrimoniul orașului. Dacă devenim noi Visconti-ul relației noastre cu orașul, ne putem regiza propriul dialog imaginar și propria poveste. Vom clădi poduri despre care nu știam că există. Și da, mă refer acum tangențial la drumurile podite ale orașului, spre exemplu vechiul Pod al Beilicului care mărginește cele două mahalale istorice, dar și la punțile de legătură între noi și oraș. Vom contribui la grefele imaginare ale trecutului și prezentului nostru. Am pornit în căutarea poveștilor de dragoste. De dragoste între locuitori și oraș, între oraș și cei care l-au construit, cei care l-au îngrijit. Și am făcut asta chiar din inima sa, nucleul istoriei mele familiale, pe care vă invit să îl descoperiți în cele ce urmează. Nucleu pe care l-am documentat și extins razant prin cercetarea a peste 50 de dosare de arhivă și a câtorva Anuare de secol XIX și XX care au deschis un nou univers pentru poveștile care încep cu „Aici a stat...”. Am descoperit negustori, arhitecți, ingineri, văduve, fiice care primesc ca zestre proprietăți dotale. Și poveștile lor în relație cu arhitecți, „arhitectoni”, conductori și autoritățile orașului.

Desigur că avem multiple personaje care s-au perindat în acest areal: mahalaua Sfânta Ecaterina își are originile în secolul al XVII-lea, când, în locul bisericii Sfânta Ecaterina de astăzi, aici se ridica așa-zisa „mănăstire a lui Pană”, închinată ca metoh chiar la mănăstirea Sfintei Ecaterina de la Muntele Sinai. De aici și numele actual. Iar mahalaua Flămânda a fost constituită în jurul Bisericii Flămânda, care își are originile în perioada fanariotă, 1711-1821. Inițial a fost un „schitșor de lemn”, ridicat de un anume Dimitrie în 1766 închinat Mitropoliei ca metoh, conform pisaniei sale. Schitul a funcționat scurtă vreme, fiindcă în anul 1782 s-a început construcția din zid a bisericii actuale, ctitorie a fraților Istrate Vel-Vornic și Constantin Crețulescu.

M-am tot gândit ce au aceste două mahalale atât de special, ca să pot să le creez o identitate de care să vă îndrăgostiți și voi, așa cum am făcut-o și eu. Au cinci monumente istorice, o statuie (sau, mai bine zis, un bust), au clădiri frumoase, dar nu monumentale (și, fie vorba între noi, pe ici-colo destul de transformate de intervenții contemporane care le alterează farmecul). Au magnolii, cireși și forșița, dar și alte cartiere au. Au pisici care merg agale pe gardurile

cu uluci și olane, dar și alte cartiere au. Dar un lucru este cu siguranță special: cele două mahalale sunt dominate de silueta surprinzătoare din penumbră a Palatului Patriarhiei care vă poate copleși ușor dacă îl reperați, să spunem că printre marchizele a două case gemene. Acesta este farmecul uneia dintre ultimele coline ale orașului: clădirea impunătoare a Palatului Patriarhiei (unde se afla de fapt Adunarea Deputaților, un fel de precursor al Parlamentului) este vizibilă din anumite unghiuri ale celor două mahalale și încă domină arealul la nivel estetic și simbolic. Acest lucru îi conferă o importanță strategică întregului areal, deoarece aici au avut loc unele dintre cele mai importante evenimente istorice pentru capitala Țării Românești și a Principatelor. Și mahalalele acestea două au istorie, multă istorie.

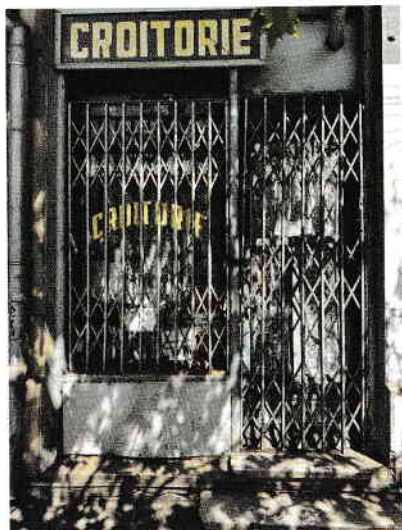

Palatul Patriarhiei este vizibil din anumite unghiuri ale celor două mahalale (aici de pe Principatele Unite)

Palatul Patriarhiei este vizibil din anumite unghiuri ale celor două mahalale (aici de pe Muzelor)

Identitatea pe care eu am găsit-o la cele două mahalale este multisenzorială: vizuală, auditivă (pe note de flaut și vioară), olfactivă (cu miros de flori de corcoduș de martie, cireșe de mai, miros de frunze arse și struguri în septembrie) și atemporală. Prin Mahalaua Flămânda se aud notele muzicale ale copiilor care repetă cu dârzenie la Liceul Dinu Lipatti, cândva reședința unui negustor avut, Haralambie Profirescu. Este curios că și biserica ce domină mahalaua are astăzi hramul Sfântului Haralambie, protector împotriva foametei și ciumei. Să nu mai zic, această reședință impunătoare a avut legături cu spionul britanic Mazar Pașa și a fost apoi liceu de domnișoare, stilul său arhitectural fiind marcat de trei personalități: inginerul Bucșe, arhitectul Paul Smărăndescu și antreprenorul Cesare Fantoli, care a fost adus în Regat de Regele Carol I. Mai simțim în acest areal și mirosul de cerneală tipografică și de hârtie caldă de la Tipografia Cărților Bisericești, miros care dansează pe sunetul sacadat al tiparniței. Biserica Flămânda a fost ctitorită de breasla croitorilor, și poate de aceea încă întâlnim pe aici urme mai vechi sau mai noi ale croitoriilor de odinioară.

*Croitorie din Mahalaua Flămânda –
mai 2023*

*Croitorie dispărută din mahalaua Flămânda
(ușa a fost recent înlocuită, iar semnul
distinctiv de „CROITORIE bărbătească
La Tache” cu autorizația 21 din 1975
s-a pierdut) – ianuarie 2021*

Iar Mahalaua Sfânta Ecaterina este dominată de Facultatea de Teologie, cândva Școală de băieți institutori, și de un castan bătrân, recent tăiat (pentru că deranja... un gard). Este dominată de clopotele bisericii Sfânta Ecaterina, unde vin studenții la Teologie să facă practică, și de căminul încă neterminat pentru aceiași studenți sânguincioși. Și ascunde lucruri: bustul unui dascăl iubit de elevii săi, ascunde trei statui care și-au pierdut locul de onoare de pe frontispiciul instituției pe care o vegheau și multe alte secrete. Și nu arareori m-am gândit la întâlniri cu priviri fugitive dintre domnișoarele de la Institut și băieții de la Școala normală, cândva înainte de război. Femininul și masculinul se întâlneau undeva între cele două mahalale.

Miza acestei cărți stă în îndemnul pe care vreau să vi-l fac: să faceți o plimbare prin aceste două mahalale și să le căutați identitatea, și în cele din urmă, sper eu, să i-o și găsiți. Și să vă îndrăgostiți. Să vă spun ce mai văd eu: străduțe înguste și sinuoase, case-vagon, ornamentică bogată, clădiri ce se subscriu tuturor curentelor de arhitectură care au străbătut veacurile în Vechiul Regat: neoclasic, eclectic, Beaux-Arts, un pic de Art Nouveau, Art Déco, mediteranean, modernist. Cele două mahalale au farmecul liniștii unui cartier supraviețuitor de dincolo de blocurile optzeciste. Au umbra platanilor martori ai tentativelor peisagistice timide ale urbaniștilor locali. Ba chiar aveau umbra unei sălcii și a unui castan, arbori venerabili, ciopârțiți fără milă cu puțin timp înainte de finalizarea acestei cărți. Dar încă vă pot cuceri cu ciripitul de mierlă și zumzetul albinelor care se mai aud din curțile caselor-vagon, curți ce încă mai păstrează fragmente din grădinile de odinioară.

Intimitatea și liniștea arealului este propice creației: cel puțin doi sculptori își au atelierul pe aici, și cam tot atâția pictori. Distinctiv pentru această zonă este caracterul intim, spiritul patriarhal al străduțelor, cu case înguste și lungi, cu mici grădini cu vegetație adesea spontană. Antropicul negociază puternic cu spontaneitatea naturii dincolo de ochiurile de gard cu elemente Art Nouveau. Bijuteriile din mahalale nu se află la prima vedere, dar, dacă vă plimbați cu suficientă dârzenie și curiozitate, puteți trăi acea bucurie specifică descoperirii unei mici comori într-un magazin de antichități. Cu prețul răbdării, desigur.

Cele două mahalale sunt importante pentru patrimoniul construit, pe care încă îl păstrează parțial intact. Arealul a scăpat de „furia demolărilor” și conservă „melancolia vechii Capitale, compusă din case de la începutul secolului XX, străzi pe alocuri pietruite, umbrite de copaci, grădinițe și grădini, garduri inegale”², farmecul său fiind „conservat de propria sa inerție”³. Cele două mahalale se aflau la sud de Dâmbovița, se învecinau cu Mitropolia și grădina sa la nord-vest, cu mahalaua Calicească sau a Calicilor (menționată prima oară în jurul anului 1639 și formată din „sărăcimea târgului în apropierea gorganului viitoare Mitropolii, pe locurile străbătute mai târziu de Podul Calicilor”⁴ și desființată oficial la 1697 de Constantin Brâncoveanu⁵) la vest, mahalaua Sloboziei și mahalaua Alexe la sud, mahalaua Vlădichii (ridicată în jurul Bisericii Vlădica din Prund) la sud-est, Sfântul Spiridon-Nou și Radu Vodă la vest.

În ceea ce privește **geografia** vechilor București de dinainte de sistematizare, știm că la sud de Dâmbovița, în fața Curții Domnești, în proximitatea arealului nostru de interes „se afla un spațiu în parte mlăștinos datorită ostroavelor și brațelor Dâmboviței”⁶, mai precis Dâmbovicioara și afluentul său, Gârlița, ceea ce a creat un pământ roditor și a permis cultivarea livezilor și a grădinilor de zarzavat (mai ales înainte de 1881, la sistematizarea râului). Vintilă M. Mihăilescu menționa că aici, în dreapta Dâmboviței, lunca largă de 1-2 km era mereu umedă, dar mai puțin inundabilă decât în sus de Mihai-Vodă și cu pânza freatică abundentă la mică adâncime, ceea ce „a atras totdeauna culturile de zarzavat și de legume, sau chiar viile, livezile de pomi roditori”. În plus, la 1300, conform hărții ce prezintă aproximativ cadrul fizic și așezările omenesti din aria bucureșteană prezentată de Constantin C. Giurescu în lucrarea sa *Istoria Bucureștilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*, în proximitatea arealului nostru de interes se afla și „Balta de lângă Țigănia Mitropoliei” care contribuia atât la potențialul agricol al solului cât și la agravarea inundațiilor.

² Cristian Popescu, *București arhipelag. Demolările anilor '80: ștergeri, urme, reveniri*, Editura Compania, București, 2007, p. 75.

³ *Idem*, p. 74.

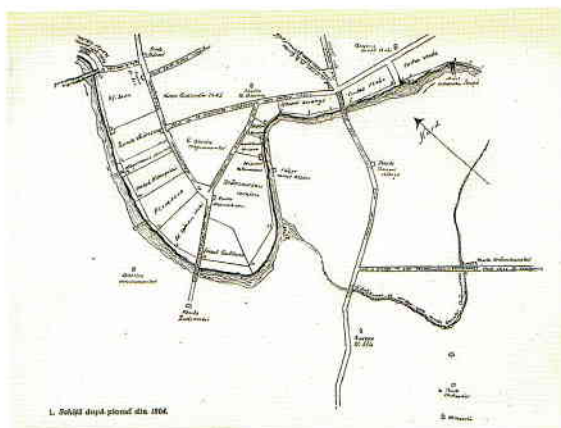
⁴ Florian Georgescu (ed.), *Istoria orașului București (vol. I)*, Editura Muzeul de Istorie a orașului București (MIMB), București, 1965, p. 121.

⁵ Adrian Majuru, *Periferia Bucureștilor. Habitat și mentalități*, Teză de doctorat, Coord. Științific Ioan Ghinoiu, Universitatea București, Facultatea de Geografie, 2004, p. 228.

⁶ *Idem*, p. 215.

Fragment din Harta cadrului geografic din aria bucureșteană la 1300, Giurescu⁷

Schiță după planul din 1804 care prezintă Dâmbovița și afluentul său, Gârlița sau Gârlișoara⁸

Terenul era „în parte împădurit și încorsetat de două gorganuri înalte la nord și la sud. Pe cel mai mare se va ridica ulterior Mitropolia cu chiliile aferente, iar pe cel mai mic [...] va fi ridicată mai târziu Mănăstirea Antim. Mijlocul acestui spațiu era tăiat de un braț al Dâmboviței numit Dâmbovicioara, alături de care se afla și râul Gârlița care alimenta Dâmbovicioara. Peste aceste ape, din poarta de sud a Curții Domnești, se forma treptat o cale de acces care traversa Livada Domnească aflată sub Dealul Mitropoliei și continua apoi printre bordeiele calicilor”⁸. Acest lucru este vizibil în schița planului de la 1804 al proprietăților de pe malul Dâmboviței, în cartierul central al orașului, între Podul Mogoșoaiei și Podul Calicilor, unde se poate identifica afluentul Gârlița în raport cu Nordul și cu Mitropolia, aflată în josul schiței.

Cele două mahalale fac parte din zona construită protejată „Principalele Unite”¹⁰, având regulamentul aprobat prin HCGMB nr. 279/2000. În particular, străzile care traversează cele două mahalale sunt următoarele, conform denumirilor lor de astăzi:

- Ienăchiță Văcărescu (întâlnită în diverse surse drept: „ulița ce iese la Brâncoveanca”, „ulița Sfânta Ecaterina”, „Poetului”, „Enăchiță Văcărescu”)
- Profesorilor (întâlnită în arhive și „ulița Bisericii” sau „Profesori”)
- Sfânta Ecaterina

⁷ Constantin Giurescu, *Istoria Bucureștilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*, Editura pentru Literatură, București, 1966, p. 25.

⁸ Adrian Majuru, *Periferia Bucureștilor. Habitat și mentalități*, p. 217.

⁹ Cornel Dutescu, *Vechile poduri ale Dâmboviței*, disponibil la <https://bucurestiuluitat.blogspot.com/2020/05/vechile-poduri-ale-dambovitei.html> accesat la 15.03.2022.

¹⁰ Regulamentul zonei protejate nr. 87 disponibil la https://doc.pmb.ro/servicii/urbanism/zone_protejate/docs/p_unite.pdf accesat la 30.01.2022.

- Principatele Unite (fosta „uliță a Tipografiei”)
- Olimpului (segmentul dintre Principatele Unite și Bd. Mărășești, fostul Neatârnărei)
- Muzelor
- Concordiei
- Ioan Budai Deleanu (fosta „ulița Cocoșului”)

Vom descoperi valoarea estetică-arhitecturală și memorial-simbolică a arealului format din aceste două mahalale prin identificarea personalităților care au locuit pe aceste străzi și în anumite clădiri istorice din cele două mahalale. Un fel de luptă cu procesul de amnezie care a cuprins orașul. Acest areal istoric vechi are locuințe aparținând micilor și marilor negustori de sfârșit de secol XIX și început de secol XX, dar și locuințe ale unor personalități remarcabile ale epocii aparținând unor etnii și bresle diferite. Stilurile arhitecturale sunt diverse și contribuie la pitorescul zonei: stilul eclectic cu elemente neoclasice, stilul național (numit și neo-românesc) și stilul Art Déco.

Nu ascund nici interesul personal în punerea în valoare a acestor două zone: familia mea a locuit în „mahalaua” (sau să-i spunem suburbia) Sfânta Ecaterina până la naționalizare, revenind aici abia după anii 2000:

- stră-stră-stră-bunicul meu, Gheorghe Ionescu (născut pe 31.05.1842 în București, decedat pe 10.07.1922 în București), fiu de negustor cu formare teoretică de musicie psaltică, a făcut parte din prima serie de elevi ai Conservatorului de Muzică din București și s-a specializat ca profesor de muzică. El a deținut pe Strada Profesorilor un teren și o proprietate. A fost profesor la Gimnaziul din Giurgiu, la Externatul secundar de fete „Carmen Sylva”, la Școala Normală a Societății pentru Învățătura poporului român, și organizatorul muzicii vocale armonice la Bisericile Sf. Gheorghe Nou, Sf. Ecaterina și Protopopu Tudor. A fost decorat pentru cei 40 de ani în serviciul muzicii cu gradele de Cavaler și apoi de Ofițer ale ordinului „Coroana României” și cu medalia „Răspătala muncii pentru învățământ”;
- ginerele său, stră-stră-bunicul meu, Ioan Bunescu (născut pe 17.09.1852 în Crăciuneii de Jos, Olt, decedat pe 22.01.1928 în București), unul dintre primii compozitori și dirijori de muzică corală, dirijor la Mitropolie și la Sărindari, s-a căsătorit cu fiica lui Gheorghe Ionescu și a deținut pe Strada Profesorilor un teren și proprietăți pe care le-au moștenit ulterior cei cinci copii ai săi. Casele construite de el și de copiii săi încă mai există și stau mărturie ale unei epoci care se cere cercetată;
- unul dintre ginerii lui Ioan Bunescu a fost Gheorghe Chelaru, profesor de latină, greacă și română la Liceul Gheorghe Lazăr din București și la Școala Normală, Secretar General al Universității din București și autor de manuale școlare. El a fost chiar preceptor al principelui Nicolae și al principesei Maria, doi dintre copiii regelui Ferdinand și ai reginei Maria, și a locuit într-una dintre casele evocate în această lucrare;

- una dintre nepoatele lui Ioan Bunescu, Silvia Șerbescu (născută pe 27 ianuarie 1903 și decedată la 22 aprilie 1965 în București), se înscrie în rândul primelor pianiste românce de renume internațional, a cărei imagine a fost ștersă aproape în totalitate de regimul comunist, a locuit de asemenea într-unul din aceste imobile; lucrarea de față contribuie astfel la recuperarea memoriei sale;
- fiica ei, pianistă de renume de asemenea, Liana Șerbescu, încă mai trăiește în Olanda și mi-a oferit informații valoroase pentru a completa imaginea „mahalalei” în perioada copilăriei sale. Veți vedea astfel și fotografii de familie care prezintă aceste personaje viețuind în acest colț al orașului dintr-o perspectivă personală.

În cadrul zonei studiate, mi-am concentrat atenția și asupra evoluției urbanistice și arhitecturale ale unor microzone semnificative pentru transformările prin care au trecut (parte din arealul Principatele Unite, strada Profesorilor, Sfânta Ecaterina, anumite adrese de pe Ienăchiță Văcărescu, Muzelor, Olimpului, Concordiei și Ioan Budai-Deleanu). Aplicând metode de cercetare diverse, am descoperit personalități spectaculoase care au locuit în acest areal: poetul Iancu Văcărescu, aga¹¹ Constantin Bălăceanu, paharnicul¹² Barbu Drugănescu, stolnicul¹³ Giani Orășanu și descendentul său, jurnalistul N.T. Orășanu, Petre Gârboviceanu, șef de cabinet în Ministerul de Interne în cabinetul ministrului Mortun V.G., director la Școala normală a Societății pentru Învățătura Poporului Român (care ne-a lăsat și o bibliotecă ce îi poartă numele), istoricul și scriitorul Nicolae Cartoian, Toma Dinischiotu, președinte al Societății culturale Macedo-Române, medicul Sterian Eracle etc.

În plus față de personalitățile evocate, în zona de interes au existat diverse instituții a căror funcțiune inițială a fost schimbată: Judecătoria Ocolului IV (astăzi Administrația Spitalelor și Serviciilor Medicale București), Școala Normală de Institutori (astăzi Facultatea de Teologie), sediul principal al Societății Naționale a Femeilor Ortodoxe Române cu Institutul pentru Domnișoare (astăzi Liceul Dinu Lipatti), Tipografia Cărților Bisericești etc.

Pentru a face trecerea dinspre empiric înspre științific, am formalizat câteva metode de cercetare:

- **Cercetare de teren, cercetare istorică, arhitecturală și aerofotografică** pentru a identifica parcelele de teren, proprietățile și gradul de păstrare a autenticității și integrității: am luat străzile la pas câțiva ani la rând, în diverse contexte, în diverse anotimpuri și lumini; am stat de vorbă cu vecini binevoitori

¹¹ Aga era comandantul pedestrilor însărcinați cu paza orașului de reședință, iar ulterior șefului agiei, cf. *Dictionarului explicativ al limbii române* (ediția a II-a revăzută și adăugită), Academia Română, Institutul de Lingvistică, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.

¹² Titlul de paharnic era dat boierului de la curtea principilor români care aveau grija de băutura principilor.

¹³ Stolnicul era dregătorul care purta grija mesei domnești, fiind șeful bucătarilor, al pescarilor și al grădinarilor.